

Izveštaj SPGS Karolin Zijade Savetu bezbednosti UN
8. aprila 2025.

Gospodine predsedniče, Ekselencije,

Poštovani članovi Saveta bezbednosti, dame i gospodo, pre svega želim da čestitam Francuskoj na predsedavanju Svetom bezbednosti za mesec april.

1. Čast mi je da Svet obavestim o najnovijem razvoju događaja na Kosovu od objavljivanja izveštaja Generalnog sekretara, kojim je obuhvaćen period od 16. septembra 2024. do 15. marta ove godine, i da s vama podelim neka glavna zapažanja.

Gospodine predsedniče,

2. Izbori 9. februara protekli su izuzetno mirno, ali ne i bez tehničkih komplikacija i ulaganja žalbi političkih stranaka. Posebno je ohrabrujuće videti porast u zastupljenosti žena i da su žene veću zastupljenost u Skupštini Kosova zadobile bez oslanjanja na rodnu kvotu od 30 odsto koja je predviđena Zakonom o opštim izborima. Čestitam narodu Kosova na još jednim mirnim i inkluzivnim izborima.
3. Nakon potvrđivanja rezultata 27. marta, očekujem blagovremeno formiranje nove vlade, iako uviđam da bi to moglo iziskivati kompleksne pregovore. Kada bude formirana, od najveće je važnosti da se preduzmu konkretni koraci da se dobrobit naroda Kosova postavi za prioritet, kao i ispunjenje obaveza preuzetih tokom dijaloga uz posredovanje EU i napredovanje u procesu normalizacije odnosa.
4. Nadam se da ću blisko saradivati sa g. Peterom Sorensenom, koji je u januaru imenovan za novog specijalnog predstavnika EU za dijalog Prištine i Beograda. Njegovim ranim angažmanom pruža se mogućnost podrške obema stranama da naprave pomak. Napredak ostvaren u decembru, kada su Beograd i Priština usaglasili poslovnik o radu Zajedničke komisije za nestala lica, trebalo bi da ih sve motiviše da napreduju i u drugim oblastima u okviru dijaloga.
5. Pozivam sve strane da iskoriste sve prednosti ove Zajedničke komisije, uporedo sa postojećom Radnom grupom za nestala lica, kako bi se bez daljih odlaganja nastavio rad i pomoglo porodicama nestalih u rasvetljavanju sudbine njihovih bližnjih.
6. U tom kontekstu, želim da odam poštu preminulom g. Bajramu Ćerkinaju, ocu nestalog sina, koji je decenije svog života posvetio zalaganju za pravo javnosti da zna, čiji su naponi obuhvatali sve etničke zajednice i bili oličenje zajedničke humanosti svih pogođenih. Njegova zaostavština nastavlja da usmerava dalji rad, i UNMIK ostaje posvećen pružanju podrške Resursnom centru za nestala lica i svim porodicama koje još uvek traže odgovore.

Gospodine predsedniče,

7. Kada sam 25. marta posetila severno Kosovo, svi moji sagovornici, kako oni iz civilnog društva, tako i politički lideri i lideri zajednica, ukazali su na konstantan manjak poverenja, posebno u institucije, i takođe izrazili zabrinutost za ono što predstoji imajući u vidu sadašnje političke prilike i razvoj događaja u regionu i šire. Požalili su se na jednostrane akcije prištinskih organa, uključujući nedavna zatvaranja centara za socijalni rad koji su

pod upravom Srbije, i nepovoljne socioekonomske posledice tim izazvane. Ipak, oni ne vide alternativu dijalogu sa EU kao posrednikom i potrebi da kosovski Srbi povrate osećaj delatne moći kroz sistem samoupravljanja u okviru Udruženja/Zajednice opština sa srpskom većinom. Apelovali su na međunarodnu zajednicu da podrži sve napore za obnavljanje angažovanosti u dobroj veri u procesu normalizacije. Sagovornici su ponovo ukazali na problem ranije iznetih optužbi o seksualnom uznemiravanju kosovskih Srkinja na javnim mestima. Sve ove optužbe treba ispitati.

8. U više navrata izrazila sam zabrinutost zbog zatvaranja institucija pod upravom Srbije i njihovih posledica na ekonomska i socijalna prava, naročito za one u ugroženom položaju. UNMIK će nastaviti da pomno prati uticaj ovih zatvaranja. Zato ponovo pozivam na uzdržanost od jednostranih akcija i da se o otvorenim pitanjima vode konstruktivni razgovori u dobroj veri u okviru dijaloga uz posredovanje EU.

Gospodine predsedniče,

9. Pozdravljam nedavnu odluku kosovske vlade da građanima sa ispravama koje su izdale institucije Srbije na Kosovu omogući da kod relevantnih organa registruju isprave o građanskom statusu. Ovo je bitna komponenta u nalaženju rešenja za izazove sa kojima su nevećinske zajednice suočene, posebno kosovski Srbi, kad je reč o građanskom statusu. Međutim, postoje ključni nedostaci u pogledu njenog obima primene, tumačenja i sprovođenja. Predlažem da se pojačaju naponi na informisanju i komunikaciji sa dotičnim zajednicama i delim mišljenje onih koji se zalažu da se postojeći krajnji rok do 30. aprila produži.

Gospodine predsedniče,

10. Osuđujem napad na vodovodni kanal Ibar-Lepenac 29. novembra i ponovo pozivam na opsežnu i transparentnu istragu da se oni koji su odgovorni za napad identifikuju i odgovaraju. Apelujem na sve lidere da postupaju odgovorno, izbegavaju eskalacije i saraduju u privođenju počinitelaca pravdi.
11. Nakon više od godinu dana od ozbiljnog bezbednosnog incidenta u Banjskoj, želim ponovo da naglasim da je važno osigurati odgovornost putem pravičnih i nezavisnih sudskih postupaka.
12. Ovaj slučaj, zajedno sa napadom na Ibar-Lepenac, naglašava potrebu za aktivnom angažovanošću sa mehanizmima uzajamne pravne pomoći za podršku tekućim istragama i krivičnim postupcima.
13. Takođe želim da izrazim zabrinutost zbog eksplozivne naprave bačene na tek otvorenu poslovnicu Pošte Kosova u Zvečanu 1. aprila, koja je izazvala materijalnu štetu. Takvi akti nasilja su neprihvatljivi i moraju se temeljno i neodložno istražiti a počinioci privesti pravdi.

Gospodine predsedniče,

14. Podvlačim centralnu ulogu Policijskog inspektorata Kosova u obezbeđivanju nezavisnih istraga optužbi o prekomernoj upotrebi sile i lošeg postupanja policije na severu Kosova, uključujući i prema maloletnicima. Pozivam da rezultati istraga budu javno objavljeni radi promovisanja transparentnosti i institucionalnog poverenja. Iako je Inspektorat otvorio znatan broj predmeta, neophodno je preduzeti dodatne mere i pokrenuti disciplinske

postupke da bi se sprečilo ponavljanje istih slučajeva. Saglasno međunarodnim standardima ljudskih prava, takođe podstičem organe vlasti da postupe po preporukama Specijalnih procedura UN-a, uključujući preporuku za veću primenu alternativnih mera umesto istražnog pritvora.

Gospodine predsedniče,

15. Duboko sam zabrinuta zbog slučajeva uništavanja verskih simbola, od kojih je najnoviji bio uperen protiv Srpske Pravoslavne Crkve, koji su nespojivi s pravom na slobodu veroispovesti i predstavljaju rizik od narastanja verskih i međuetničkih tenzija. Pozivam sve da poštuju verske objekte i promovišu toleranciju.
16. Želim da napomenem i hapšenje 16 lica u Đakovici i Prizrenu, 5. i 6. aprila, koji su bili u verskoj poseti Peći. Iako je većina hodočasnika puštena na slobodu, četvoro ih je još u istražnom pritvoru od 30 dana.
17. U interesu zaštite prava zajednica, neophodna je i puna primena Zakona o upotrebi jezika. Napominjem da je mandat Poverenika za jezike istekao 25. januara 2025. i ponavljam poziv Generalnog sekretara kosovskim organima da preduzmu mere za brzo imenovanje Poverenika za jezike kako bi se osigurala zaštita jezičkih prava i zaštitila prava nevećinskih zajednica.

Gospodine predsedniče,

18. Izgradnja poverenja ostaje srž izgradnje stabilne i prosperitetne budućnosti za sve zajednice na Kosovu. Uprkos neprestanim izazovima koji su odraz osećanja nedostatka poverenja u institucije i zabrinutosti u pogledu odnosa između zajednica, UNMIK ostaje nepokolebiv u svojoj posvećenosti premošćivanju podela. U središtu naših napora za izgradnju poverenja su inicijative koje podržavaju vladavinu prava, štite ljudska prava i aktivno promovišu uključivanje žena i mladih u mirovne procese. U ovim okvirima, opredeljenost naše misije je da na terenu podstiče napore kojima se teži izgradnji poverenja među zajednicama, prvenstveno korišćenjem naših programskih aktivnosti sa fokusom na promovisanje međuetničkog dijaloga i suprotstavljanje narativima podele radi rešavanja manjka poverenja.
19. Barabar Centar, koji radi uz podršku UNMIK-a, bio je domaćin više od sto događaja, i na hiljade učesnika, i pokazao da ispunjava svoju ulogu centralnog i sigurnog mesta za međuetnički dijalog na kom zajednice mogu da vode razgovore koji su značajni za izgradnju otpornijeg i inkluzivnijeg društva.
20. Prošlog septembra, shodno UNMIK-ovoj posvećenosti promovisanju inkluzije žena u donošenje odluka i integracije rodne dimenzije u pomirenje, imala sam čast i privilegiju da učestvujem na okruglom stolu na visokom nivou u Tirani. Taj događaj je okupio predstavnike visokog ranga u cilju promovisanja integracije rodne dimenzije u proces normalizacije odnosa između Beograda i Prištine.
21. UNMIK će nastaviti da radi sa lokalnim partnerima na jačanju pristupa pravdi, pružanju pravne pomoći za sve zajednice i digitalizaciji sudskih arhiva. Pored toga, u kolaborativnoj saradnji sa civilnim društvom, UNMIK će nastaviti da promoviše imovinska prava kroz ciljane inicijative za bavljenje ovim pitanjima.

22. Rad sa mladima ostaje u središtu projekata Misije za izgradnju poverenja u cilju razvijanja kulturnog razumevanja i trajnih veza kojima se jačaju otpornost i mir, naročito zbog toga što mladi ljudi iz različitih zajednica sve manje dolaze u dodir jedni s drugima, posebno u poređenju sa ranijim generacijama. Stoga projekat koji omogućava zajedničke posete objektima kulturnog i verskog nasleđa jednih i drugih, u koji se uključuje sve veći broj mladih ljudi iz kosovskih zajednica Albanaca, Srba, Bošnjaka, Roma, Aškalija i Turaka, pomaže da se kod njih prevaziđe nepoverenje. Isto tako, inovativni edukativni projekat STEM otvara nove horizonte devojčicama u seoskim školama u mešovitim zajednicama, kroz mobilne laboratorije i dinamične naučne klubove, a sve u cilju da se premosti jaz, podstakne znatiželja i osnaži sledeća generacija naučnika i lidera.

Gospodine predsedniče,

23. Želim da izrazim zahvalnost za blisku saradnju i podršku koju svakodnevno dobijamo od naših glavnih multilateralnih partnera – posebno KFOR-a – i iz snage naše koordinacione saradnje sa timom UN-a na Kosovu. Zajedno, i uz vašu kontinuiranu podršku, održaćemo fokus na pravima i dobrobiti ljudi na Kosovu.
24. Apelujem na sve vas u ovom uvaženom Savetu da ostanete odlučni u podržavanju mira, stabilnosti i principijelne saradnje na Kosovu. Kolektivnom posvećenošću, možemo da pomognemo da se učvrsti kredibilan politički dijalog, zaštitite osnovna ljudska prava i postavite čvršći temelji za bezbednost i veći prosperitet.

Gospodine predsedniče,

25. Završiću svoje izlaganje s najdubljom zahvalnošću vama, poštovani članovi Saveta, na vašoj kontinuiranoj angažovanosti sa misijom UNMIK-a. Vaša neprestana pažnja je neophodna za naše zajedničke napore.

I hvala Vama g. predsedniče.